

ויעשהו עגל מסכה – עשאוהו בכשפים

כי תשא לב, ד. רש"י

האם כישוף הוא דבר אמיתי

בנוגע לענין הכישוף – מצינו מחלוקת הפוסקים: דעת הרמב"ם^[1] היא ש"דברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהן חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ... כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת וכו' ". אבל ישנם פוסקים^[2] הסוברים שזהו דבר שיש בו ממש, היינו, שבכחם לפעול ענין מסויים כו', וכפי שמשמע גם בשולחן ערוך^[3] בנוגע להלכות כישוף.

כלומר פשיטא שלכולי עלמא אין בכחם לברוא יש מאין, שהרי דבר זה (בריאת יש מאין) אין ביכולת שום נברא, וכמו שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש^[4], שרק "הוא לבדו (המאציל ברוך הוא כו') בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש". ומבאר גם הטעם – "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול כו'", שלכן ביכלתו "לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה". ולכן, גם אלו שסוברים שכישוף הוא דבר שיש בו ממש – כוונתם אינה אלא לשינוי יש מיש. וכמודגש בירושלמי^[5]: "נסיב קריין כו' צרור כו' גולגלתא – ונעשה איילין וטביין כו' עגל", שכל עשיות אלו אינם יש מאין, כי אם שינוי יש מיש. אמנם, לדעת הרמב"ם – אין בכחם של מכשפים לעשות אפילו יש מיש, ואין זה אלא "שקר וכזב כו' תוהו והבל כו'".

...מכיון שהמחלוקת בעניין הכישוף היא מחלוקת בדבר שבמציאות – מציאות מסוימת שנעשתה על ידי מכשף, אם מציאות זו יש בה ממש, עד שיכולים לאכול ממנה, כלשון הירושלמי (דלעיל) "אין אכלת מיניה מעשה הוא". או שזהו דבר שאין בו ממש, ואין זה אלא שקר וכזב כו' תוהו והבל כו'" – מסתבר להקטין את היקף המחלוקת, ולומר, שבנוגע לימינו אלו (שבהם היתה הפלוגתא, כלומר, בזמן הרמב"ם ושאר הפוסקים) – לכולי עלמא לא קיימת המציאות של כישוף כלל וכלל, היינו, שנתבטל כל ענין הכישוף. וכל המחלוקת אינה אלא בנוגע לזמן מתן תורה, שבו היתה קיימת המציאות של כישוף – אם אז היה זה דבר שיש בו ממש או שגם אז לא היה זה אלא "אלא שקר וכזב כו' תוהו והבל כו'".

[ומובן, שאין כל פלא בכך שבעבר היה ענין של כישוף ובזמן מסויים נתבטל – שהרי מצינו כמה וכמה ענינים דוגמתו: אודות עשרים וששה דורות שלפני מתן תורה אמרו חכמינו זכרונם לברכה^[6] שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה ובמיוחד – הדורות שלפני המבול^[7], ולכן, עד המבול מצינו אריכות ימים מופלגה, מה שאין כן לאחר המבול כו^[8], שנתקצרו ימיהם עד "והיו מאה ועשרים שנה"^[9] ... ועל דרך זה מצינו בכמה וכמה ענינים ש"נשתנו הטבעיים"^[10]. וכמו כן מובן גם בנוגע לענין הכישוף, כנזכר לעיל].

ואין לתמוה על כך שהפוסקים ושולחן ערוך מביאים להלכה ענין שאינו יכול להיות במציאות בהוה - כי "הלכה" אינה מוכרחת להיות אודות דבר שישנו בהוה דוקא, כי אם גם אודות דבר שאינו קיים, היינו, שההלכה היא שאם תהיה מציאות כזו, אזי תהיה ההלכה כך וכך^[11].

וכפי שמצינו שבמנין המצוות מונה הרמב"ם מצות השמדת שבע אומות (לא תחיה כל נשמה) – גם לאחר שכבר השמידו את השבע אומות [וכמו כן מונה את המצוה דמחיית עמלק ("זכור גו' לא תשכח") למרות שקיומה אינו שייך (כל כך) בימינו אלו], וטעם הדבר – שכל המצוות נוהגות לדורות ... וזאת - בין אם הדבר שנצטווה עליו ישנו בדור ההוא, ובין אם הדבר שנצטווה עליו כבר נעדר בדור מן הדורות.

ועל פי זה: שאר הפוסקים שסבירא לן כדעת הרמב"ם בנוגע למנין המצוות ולא סבירא לן כדעתו בנוגע לכישוף בזמן מתן תורה, הרי כל פרטי ההלכות דכישוף אינם אלא באם תהיה מציאות כזו. ונוסף לזה: לדעתם דפוסקים אלו (לא הרמב"ם) – נתוספה גם הסברא שדרך אחיזת עינים אפשרי למכשפים עתה.

ופשוט, שאין לטעון שמכיון שבלאו הכי יש מחלוקת בין הפוסקים, מה מרוויחים איפה כאשר אומרים שפלוגתא זו אינה אלא בנוגע לזמן העבר, ולא בנוגע לזמן הזה, לכאורה, למאי נפקא מינה אם המחלוקת היא רק בנוגע למשך זמן מסויים, או בנוגע למשך זמן ארוך יותר?! – כי אין זה חילוק במשך הזמן בלבד, כי אם חילוק באופן המחלוקת:

אם נאמר שפליגי גם בימיהם, נמצא, שהפלוגתא בדבר שבמציאות גדולה ביותר – היינו, שמביאים לפניהם דבר שבמציאות, ובנוגע למציאות זו שקיימת ועומדת לפניהם – יש אומרים שזוהי מציאות שיש בה ממש, עד שיכולים לאכול ממנה, ויש אומרים שמציאות זו (שאחרים אומרים שאפשר לאכול ממנה) – אין בה ממש, ואין זה אלא "שקר וכזב כו' תוהו והבל כו'!"... מה שאין כן אם נאמר שפלוגתא זו היא רק בנוגע לזמן מתן תורה, שאז לא פליגי במציאות שקיימת לפניהם, כי אם בנוגע לענין שהיה בעבר, אם היה באופן כך או באופן כך.

קטע משיחת ש"פ תשא, בלתי מוגה

תו"מ ה'תשד"מ ח"ב ע' 1100

- [1] הל' ע"ז ספי"א. וראה פיהמ"ש ע"ז פ"ד מ"ז. מו"נ ח"ג פל"ז. ועוד.
- [2] רמב"ן עה"ת שופטים יח, ט. אברבנאל שם. דרשות הר"ן דרוש ד' קרוב לסופו. דרוש יב. ועוד.
- [3] יו"ד סקע"ט.
- [4] ס"כ (קל, סע"א ואילך).
- [5] סנהדרין ספ"ז. "אמר רבי יהושע בן חנניה יכול אני ליטול קישואים ואבטיחים ועושה אותם איילים וצבאים והללו מולידים איילים וצבאים" וכו'.
- [6] פסחים קיח, א.
- [7] ראה אוה"ת בראשית (כרך ב) רפח, א. לקו"ש חט"ו ע' 67.
- [8] רמב"ן בראשית ה, ד. וראה פרש"י לך לך יז, יז. תקו"ז תיקון ע' בסופו.
- [9] בראשית ו, ג.
- [10] רמ"א אה"ע סקנ"ו ס"ד. מג"א או"ח סקע"ג סק"א. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קעט. ובכ"מ.
- [11] ראה תניא פ"ה.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה